

Gazetarul Nicolae Ștefu (Nicu Stejărel)

Virgiliu Bradin*

Nicolae Ștefu (Nicu Stejărel), the Publicist

În Transilvania, în perioada de după instaurarea dualismului, în 1867, când practic Ungaria devenea în mare măsură independentă față de Austria, dar mai ales spre anii de sfârșit ai veacului al XIX-lea și începutul celui următor, se intensificau măsurile de maghiarizare a românilor, dorindu-se o asimilare a acestora, într-un stat maghiar, mare și puternic, idee neacceptată niciodată de neamul românesc.

Pe măsură ce legile șovine, potrivnice cultivării ființei naționale, la popoarele din Monarhie, dar mai ales pentru români, se înăspreau îngrădind dreptul la limba și biserica străbună, glasul liderilor politici, grupați în cadrul Partidului Național Român, devenea, mai mult ca niciodată, tot mai răspicat și mai categoric în ceea ce privea „chestiunea națională”, având alături și un șir neștiut, și uitat astăzi, de personalități românești din diverse domenii, ce își aduceau aportul ca adevărați „apostoli ai neamului”, insuflețindu-și conaționali și ținându-le mereu trează conștiința națională.

Una dintre aceste personalități arădene, mai puțin știute și cunoscute astăzi, a fost învățătorul și gazetarul Nicolae Ștefu (1855–1914).

În cadrul strădaniilor sale, ce i-au călăuzit întreaga-i viață și activitate, pusă cu folos numai în slujba idealului național, se desprind, în mare, trei direcții importante ce-i conturează astăzi întreaga-i personalitate.

În primul rând cea dedicată școlii, a luminării prin carte a neamului său, fiind în acea vreme, alături de Iosif Moldovan, *o personalitate de marcă a învățământului* confesional românesc din ținutul Aradului, *autor și coautor de manuale școlare* ce vor poposi, pentru mai multă vreme, pe băncile școlărilor, fiind de un real folos mai multor generații de învățăcei.

Cu același har și dăruire s-a dedicat însă și vieții culturale, fiind un adevărat animator, înființând și organizând, pe baze profesioniste, prin statute, gândite de el însuși, mai multe ansambluri corale, pe care le-a

---

* Teacher of Romanian language and literature, Arad

condus și le-a dirijat, impunându-le în lumea românească, fiind cunoscut de toți ca „vestitul dirijor de coruri”.

Talentul său muzical l-a călăuzit și spre o bogată *activitate de compozitor* ce-l va impune prin compozițiile inedite în lumea muzicală transilvăneană.

Instruiește *trupe de teatru*, pe acei „diletanți”, cum li se spunea, cu care prezenta spectacole, cu piese românești, cum a fost cea scrisă de prietenul său din Oradea, Iosif Vulcan, *Sărăcie lucie*, ce s-a bucurat de succes deosebit în rândurile conaționalilor săi, fiind jucată chiar și la Budapesta.

Nu în ultimul rând a fost și un remarcabil, un talentat *gazetar și scriitor*, cunoscut în lumea scrisului sub pseudonimul de Nicu Stejărel.

Gazetăria românească din Transilvania, în majoritatea sa, se constituia, în acele timpuri, ca o puternică armă, prin cuvânt, în lupta pentru asigurarea existenței și a păstrării ființei naționale, făcând și ducând o politică a românismului, iar redactorii și colaboratorii acestora își sarificau timpul, banii, sănătatea și liniștea sufletească slujind cu devotament cauza interesului național. Din rândurile acestor gazetari făcea parte și Nicolae Ștefu.

Toate gazetele, ce îmbrățișau cu credință și convingere cauza națională, cum erau „Albina” și „Poporul Român” din Budapesta, „Tribuna” din Sibiu, „Gazeta Transilvaniei” de la Brașov, „Luminatoriu” și „Dreptatea” din Timișoara ori „Românul” și „Tribuna Poporului” de la Arad, din a cărei redacție făcea parte și Nicolae Ștefu, s-au dovedit a fi intansigente în lupta național-politică, străduindu-se și căutând să dea conaționalilor o temeinică educație în cultivarea conștiinței naționale, făcându-i în același timp și conștienți de drepturile pe care le au și mai ales de menirea lor în istorie, de apărare a ideii de neam și de țară, vehiculând cu curaj unirea românilor într-un singur stat, așa cum spusesese și Ioan Slavici că „pentru toți românii soarele de la București răsare”.

Nicolae Ștefu va intra în activitatea publicistică, după anul 1890, când se va stabili ca învățător la Școala primară confesională din Pârneava, fiind încurajat și îndrumat în ale scrisului de Ioan Slavici și ceva mai târziu de Ion Russu-Șirianu, personalități de marcă în domeniul publicisticii militante, pe care îi va cunoaște încă din perioada pe când se afla învățător la Șiria – satul de naștere al acestora.

Nicolae Ștefu va debuta în presa locală și în cea de la Sibiu unde, în anul 1893, va publica în coloanele revistei „Tribuna”, poezia *Hora Condamnaților*, în care își exprimă sentimentele de solidaritate cu luptătorii memorandiști, condamnați la închisoare de autoritățile

⊙ CULTURAL STUDIES. NICOLAE ȘTEFU CENTENARY

imperiale, angajându-se astfel prin scrisul său, ca militant al cauzei naționale a românilor.

Cu ocazia grațierii memorandiștilor din 19 septembrie 1895, tot în paginile „Tribunei” din Sibiu, va publica versuri ce exprimă bucuria conaționalilor săi, legată de acest eveniment de importanță majoră în lupta națională a românilor transilvăneni.

„Datorită extraordinarei sale receptivități, scrisul său era socotit o oglindire a opiniei poporului român însuși, așa după cum atestă istoricii de seamă de mai târziu. Suntem tocmai în epoca marilor frământări în care se găsea poporul transilvan, din jurul celui de al doilea «memorand» (1891); «Procesul Memorandiștilor» (1894) și amnestiei ce a urmat, în 1895, la patruzeci de zile după ce Regele Carol I al României s-a interesat personal, făcând o înaltă vizită la Ischl (7 august 1895).

În «Anuarul Institutului de Istorie Națională», vol. IX, 1943–1944, publicat de dl. profesor universitar Ion Lupaș, găsim la pagina 77:

«Această amnestie a Memorandiștilor a fost un prilej de bucurie și de destindere politică, în lumea românească din Transilvania. N-au lipsit nici versuri ca acestea:

Un an greu s-a împlinit
De când legea v-a răpit,
Și v-a pus la închisoare,
Să n-aveți zile cu soare!
Monarhul v-a slobozit:
Dragi martiri, bine-ați venit!».

Versurile acestea, publicate în „Tribuna” din Sibiu (nr. 204 din 24 septembrie 1895) erau semnate de Nicu Stejărel și, în simplitatea lor, exprimau bucuria poporului.

Scrisul lui Nicu Stejărel – în cea mai mare parte – nu se aplica pe o idee de artă, ci, pe necesitatea unei opinii sau a unei îndrumări, cu un cuvânt pe faptul cotidian, care îl impresiona în mod deosebit, fiindcă înregistra nu numai impresiile proprii, ci și ale tuturor celor cu care venea în contact, din mijlocul poporului [...]

El exprimă opinia lor, opinia tuturor, el se exprimă în graiul lor – pentru ei și pentru cei deasupra lor. Iar poporul din vremea sa îi arăta recunoștința, cetindu-l și înconjurându-l cu toată dragostea” (Ungureanu, I. D., *Învățătorul Nicolae Ștefu, Nicu Stejărel*, Arad, 1947, p. 275).

În anul 1897 se înființează în Arad o nouă gazetă, care se dorea un organ de opinie publică, „Tribuna Poporului”, iar Nicolae Ștefu va face parte încă de la început din redacție.

La această publicație va scrie încă din primul număr, apărut la Orăștie, semnând cu pseudonimul Nicu Stejărel, articole, nuvele și poezii

de factură populară, cu mesaj național, poezii apreciate de cititorii revistei. Personalități de seamă, din viața spirituală românească ca: Ion Russu-Șirianu (unul dintre redactorii de bază ai revistei), C. Savu, I. Grămadă (redactori), Vasile Goldiș, Ioan Suciuc, Ilarie Chendi, George Coșbuc, Ioan Slavici, I. L. Caragiale, T. Budiceanu, Gh. Bogdan-Duică, Ion Agârbiceanu și alți scriitori de prestigiu ai epocii vor fi colaboratori de bază ai gazetei.

Timp de peste 14 ani, Nicolae Ștefu și-a investit în activitatea gazetei „Tribuna Poporului” o bună parte a timpului și a spiritului său creator, lipsindu-se de orice avantaje materiale, a muncii sale de redactor, ba mai mult, a contribuit la plata chiriei locuinței unde se afla redacția într-o clădire sărăcăcioasă, numită cu ironie „colibă”.

Din păcate, la un an după pensionare din învățământ și cu patru ani înainte de moarte, în 1914, este neînțeleș, ca spirit, de tânăra generație, numită generație „oțelită”, și silit, spre dezamăgirea sa, să părăsească redacția.

Dezamăgit, dar nu învins, Nicolae Ștefu și-a continuat activitatea sa de gazetar până aproape de moarte. În anul 1905, pe când se mai afla redactor la „Tribuna Poporului,” va pune bazele unei reviste satirice, umoristice, „Cucu”, foaie umoristică și de literatură populară cu ilustrații, apărută ca supliment la ziarul „Poporul Român” din Budapesta.

Numerele revistei din anul 1910, an în care a fost demis din redacția revistei „Tribuna Poporului,” sunt considerate ca cele mai reprezentative și mai valoroase din punct de vedere literar, dovadă fiind faptul că, acum și în această revistă Nicolae Ștefu și-a revărsat întreaga sa energie creatoare.

Într-un articol, scris în revista „Cucul”, nr.19, 1910, în care semna ca de obicei cu pseudonimul „Cucu” și intitulat *Din mizeriile vieții de gazetar* vorbește la persoana a III-a despre „Coliba lui Nicu Stejărel și palatul Tribunei”, despre el și despre necazurile și umilințele materiale îndurate de gazetarii revistei, încă de înființare, despre nemulțumirea că drept mulțumire pentru sacrificiile lor, din perioada de început, după ce revista și-a câștigat, datorită muncii lor un nume și o faimă, sunt siliți de mai tinerii lor colegi, din „generația oțelită,” să părăsească rândurile redactorilor. Așa a fost și cazul venerabilului scriitor Ion Russu-Șirianul, unul dintre fondatorii de bază ai ziarului, ce a impus revista în viața cotidiană prin renumele, faima și relațiile sale literare cu scriitori importanți ai vremii, pe care i-a avut în mare parte ca permanenți colaboratori.

Cităm o parte din articolul amintit, pe care I. D. Ungureanu îl introduce în monografia sa, cu comentariile de rigoare, considerându-l foarte sugestiv pentru acea perioadă din viața distinsului învățător și

⊙ CULTURAL STUDIES. NICOLAE ȘTEFU CENTENARY

gazetar – Nicolae Ștefu (Nicu Stejărel), o autocaracterizare a spiritului și a sentimentului său național.

„Nicu Stejărel e un spirit, un duh plin de viață națională, pururea tânăr și vesel. Dar, acest spirit din popor sărac, e nevoit să stea cu locuința într-o «colibă» tot săracă, care acum începe a se și învechi, ca toate cele din lume (afară de spirite), și ar avea nevoie de nescai proptele ca să nu se dărâme.

Când, înainte de 14 ani și-a luat ființă, aici în Arad «Tribuna Poporului», într-o colibă cu chirie, în mijlocul unei sărăcii cu pinteni, acest Nicu Stejărel (azi aruncat de la «Tribuna») a muncit, alături de fiertatul Ion Russu Șirianu, aproape opt ani mai tot pe gratis.

«Tribuna Poporului», începând cu nr. 1 – de probă – apărut în Orăștie și cei următori an de an poartă în coloanele lor articole, nuvele, poezii populare cu iscălitura lui Nicu Stejărel, care azi nu mai are loc printre redactorii «Tribunei».

Atunci, Nicu Stejărel cu fală era numit «poetul curții», adică al «Colibei Tribunei Poporului». Atunci, când de sărăcie muncitorii cu peana [redactorii, n.n.] nu se puteau plăti; atunci Nicu Stejărel era foarte bine văzut la foaie [gazetă, n.n.].

Colaboratorii angajați, de sărăcie ori fugeau, ori sătui de bățul pribegiei își făceau moartea. Fiertatul slovac Gustav Augustin, un om blând și foarte de omenie, care scria perfect în limba română, angajat la «Tribuna Poporului», după ce și-a amanetat (zălogit) și ultimul palton, după cum mi se plângea în redacție înainte de moarte, fiind om mai în vârstă, n-a mai voit să ia toiagul pribegiei, ci s-a dus la locuință, s-a culcat pe spate și și-a tras prin gură un glonț în cap!

Astfel și-a pus capăt sărăciei și unei vieți zdrobite, dar plină de muncă cinstită.[...] ceilalți colaboratori angajați, cari precum veneau, așa mergeau, neputând trăi din sărăcia foii.

Cu vremea însă foaia s-a îmbunătățit materialmente [material, financiar, n.n.] și fondul i-a crescut, că azi are palat și câte șapte redactori și corespondenți plățiți pe lună cu sume de la 200 coroane în sus [sumă importantă pentru acel timp, n.n.].

S-a apropiat de palatul «Tribunei» și Nicu Stejărel și a cerut să muncească și el pentru că vrea propteală pentru «Coliba» lui – dar n-a căpătat. Nu se mai potrivește «coliba» cu «palatul»! Și bietul Ioan Russu Șirianu, înainte de a vedea palatul «Tribunei» sale [principalul fondator al revistei, n.n.], a trebuit să-și ia bățul pribegiei și să meargă în țară [România, n.n.] ca să moară în colibă [casă, n.n.] cu chirie, înconjurat de iubita lui familie și de neagra sărăcie!

Când ne-am despărțit, mi-a zis cu ochii plini de lacrimi: «– Adio! Nicule, în scurtă vreme plec și nu cred să ne mai vedem!... Vezi, trebuie să plec și eu de aici!... Tu mă înțelege!...» Și l-am înțeles!...

Ne-am îmbrățișat fratele, ne-am plâns unul altuia necazurile și ne-am despărțit – pe vecie:

Îmi prorocise sărmanul! Azi, în palatul «Tribunei» *stăpânesc domni și domnișori moderni, cu minte mare și vederi largi*, cu cari – firește – nu se mai potrivesc vechituri ca «sărmanul Nicu Stejărel» și hodorigita lui «colibă» pentru proptirea căreia «Tribuna» nu mai are nicio propteală.[...]

Nicu Stejărel însă își va susține «coliba» măcar și cu ajutorul «altora» și nu se va lăsa de râsul nimănuia, batăr să crape dușmanii de ciudă! Nicu Stejărel, a fost, este și va fi un spirit, un duh plin de viață națională, pururea tânăr și vesel! Dacă «coliba» e săracă – bogat e Dumnezeu!” (*Ibidem*: 69–71).

Tonul articolului este nostalgic, dar ironia și umorul ascund în spatele lor un caracter puternic, plin de optimism, un om ce aproape de sfârșitul vieții era gata, oricând să pornească la drum, să învingă obstacole, spre ciuda și necazul dușmanilor săi. Și așa cum s-a mai arătat, Nicolae Ștefu nu s-a dat bătut decât în fața morții, pe care nimeni nu o poate învinge, el continuându-și cu succes activitatea publicistică și editând cu profesionalism revista umoristică „Cucu”, devenită „Cucul din Ardeal”, de la 1 ianuarie 1908, care prin articolele și poeziile sale, pline de sarcasm, umor și ironie la adresa celor ce nu-și iubeau țara, i-au adus o faimă binemeritată. Revista sa umoristică ajunsese să fie recunoscută și considerată ca una dintre cele mai bune reviste satirice din Transilvania, mult gustată mai ales în rândurile oamenilor simpli de la oraș, dar mai ales de la țară, a căror mentalitate o cunoștea atât de bine și pentru care a și scris în versuri de factură populară, folosind graiul bănățean sau ardelean.

În paginile revistei unde semnează cu diferite pseudonime: „Cucu”, „Măcieș”, „Ghiocel”, „Grănicerul de la munte care știe foarte multe”, „Delabârzavă”, „Alergătorul cu frunza verde” etc. va satiriza cu un ton plin de umor, dar plin de sarcasm, adevărurile crude ale acelor timpuri, deloc favorabile națiunii române din Imperiul Austro-Ungar.

Trădătorii de neam, minciuna, demagogia, lenea, fățarnicia și alte vicii umane sunt șarjate în paginile revistei scoase de Nicolae Ștefu, la Budapesta în 1905, într-un tiraj relativ mare, peste 10000 de exemplare și cu o apariție neregulată, în funcție de banii pe care îi adunau din vânzare, necesari pentru editarea noului număr.

„Revista apare la Budapesta, probabil în 10000 de foi [exemplare, n.n.], după o notă a autorului, dar nu în duminica a doua și a patra cum

⊙ CULTURAL STUDIES. NICOLAE ȘTEFU CENTENARY

spune: ci cum se vede, adică așa cum se poate, neregulat. Ceea ce însemnează că se lupta cu reale greutăți financiare, poate și coercitive din partea autorităților.

Caracterul general mărturisit al revistei «Cucu» este umoristic, dar în cuprinsul ei se poate urmări o acțiune încheată în educație națională, politică și socială a poporului românesc. Uneori strigă în fața lumii nedreptatea ce se făcea poporului român, ca în *Doină* [se menționează că poezia a apărut în «Cucu», nr. 5, 1906, n.n.]

Foaie verde mărăcine	Că postind în postul mare
Bine-i Doamne cu-i e bine	Vom da slujbe, sărindare,
Bine-i umblă neamțului	Șaptezeci de sfinți părinți
Bine și muscalului,	Să se-nchine pe la sfinți;
Numai nouă ni-e tot rău	La eșirea darului
De-o luăm ori încătrău,	În fața altarului
Osteneala de-i a mea	Cu mătânii vom cinsti
Roadă ie a altuia,	Chipul maicei Precești
Și ne-omoară relele	Să ne ferească pe noi
Și ne-ngroapă grijile.	De străini și de nevoi
Foaie verde viorele	Și casa românului
Scapă-ne Doamne de rele,	De ura străinului.

Ca și în alte poezii până la Nicu Stejărel este foarte neiertătoare și caustică vizavi de politică reacționară a guvernului austro-ungar față de națiunea română, încât astăzi ne stârnește uimirea cum a reușit ca redactorul responsabil al revistei să nu fie atras într-un proces de presă și arestat, așa cum s-a întâmplat cu unele gazete românești, din Austro-Ungaria, ce în paginile lor aducea critici severe abuzurilor autorităților față de națiunile din Imperiu.

Paginile ei nu scapă din țepă pe frunțașii Partidului Național Român, care oscilează sau stau pasivi în fața deciziilor importante și urgente ce se cereau luate în folosul națiunii române.

Tot în coloanele gazetei va face, într-un fel, prin poeziile sale, campanie electorală, pentru dr. Aurel Vlad, avocat în Orăștie, militant hotărât pentru cauza națională, ce candida pentru un loc de deputat în dieta de la Budapesta. Și în urma acestei campanii purtate de revista «Cucu» dr. Aurel Vlad va câștiga alegerile, cu majoritate de voturi, în defavoarea contracandidatului său, Burdea, ce obținuse doar un singur vot.

Marșul Alegătorilor Români din cercul Caransebeș

Jos cu Burdea renegatul!
Peară tot ce-i trădător!
Noi nu mai voim pe altul
Decât Vladul fraților!

Frunza verde a bradului
 Vivat steagul Vladului [...]
 Frunză verde foi de fân
 Bate Doamne acel Român,

Care pentru papricaș
 Va fi trădător și laș!
 Frunză verde a bradului
 Vivat steagul Vladului!

(în „Cucu din Ardeal”, anul III, nr. 18, Arad, 1910, p. 5)

Așa cum se observă din versurile citate, de factură populară, revista va juca un rol important de informare asupra evenimentului politic cotidian rural sau citadin, pe calea satirei, iar prin aducerea în lectura cititorilor a literaturii populare, revista își va avea un mare aport în procesul de culturalizare a conaționalilor de la orașe sau sate, pe care îi va antrena în paginile revistei, publicându-le articole sau creații literare proprii.

Chiar din nr.1 al revistei, în cadrul prezentării programului acesteia, Nicolae Ștefu, face un apel la toți cărturarii de la sate, învățători, preoți și la țărani să sprijine apariția acesteia nu numai prin abonamente, dar și prin trimiterea spre publicare a unor creații populare autentice: poezii, basme, datini, obiceiuri dar mai ales a unor glume, cu scopul de a face cunoscută «întreaga literatură populară».

Procedeele utilizate de învățătorul-gazetar în redactarea foii sale, prin antrenarea culegătorilor de folclor de la sate, publicarea versurilor poporenile, uneori „împănate” de „Cucu” și a unor glume sau anecdote din viața cotidiană de la sate, vor avea ca efect o mare răspândire și popularitate a revistei, concretizat prin largă ei difuzare la un număr mare de cititori ce, după estimările redactorului, ar depăși peste „55 mii de cetitori”.

„Scrisă în bună parte de popor, pentru popor, în coloanele ei își dau întâlnire condeiele de elită ale poporului, recrutate mai ales dintre: învățători, preoți și plugari, dând scrisului lor pregnanță realităților imediate și locale – ceea ce dă întregii acțiuni a revistei un caracter auto-educativ, în masa poporului românesc.

Prin «Cucu» se menține viu gustul pentru cetit, în sate. «Cucu» ține trează conștiința morală și națională, prin tema de acțiune îndrăzneată de divulgare și biciuire publică, fără considerație la rangul social, sau slujba oficială a păcătosului” (Ungureanu, 1947: 63).

Nicolae Ștefu își va continua prin această revistă umoristică activitatea începută în cadrul redacției altei reviste satirice arădene, de mare faimă „Gura satului”, (Organ glumeț în timpuri grele și serioase), condusă de Mircea V. Stănescu, în tovarășia lui I. Russu-Șirianu și Ioan

⊙ CULTURAL STUDIES. NICOLAE ȘTEFU CENTENARY

Suciu, revistă ce și-a încetat activitatea din păcate în 1881, reluată apoi pe o scurtă perioadă între anii 1901–1903 și la care, din nou, a fost vremelnic redactor.

Nicu Stejărel și-a structurat revista „Cucu” într-o manieră asemănătoare „Gurii satului”, împărțindu-i cele opt pagini în rubrici de obicei constante și în care nu lipseau caricaturile și ilustrațiile, fiind și din acest punct de vedere foarte atractivă și amuzantă prin sugestia și calitatea gravurilor și caricaturilor.

În cadrul revistei întâlnim rubricile: *Chiuituri la joc* rubrică devenită ulterior *Hora țăranilor*, în care vor apărea cu regularitate chiuituri, balade și versuri populare de dragoste și alte producții folclorice cu același caracter, toate primite de la culegători de folclor din diferite localități sau unele preluate din alte publicații. O altă rubrică se intitula *Budulea Taichii* (seria 1906) și cuprindea povestiri amuzante, mai ales din lumea satului. Rubrica *În școală* sau mai târziu având titulatura *Dascălul Fridolin din Șeitin* va cuprinde maxime școlărești ori învățătoarești expuse sub forma unui dialog amuzant între învățător și elev. *Moșul și nepotul* va fi o rubrică scrisă tot pe bază de dialog pe teme politice sau morale.

Păcatele și greșelile preoților sunt ironizate în rubrica *Popa Uscătură cu popa Untură*. Întâlnim și alte rubrici cum ar fi *Poșta cucului*, rubrică prin care ținea o strânsă legătură cu cititorii, presărată și ea de umor și ironie, iar rubrica *Glume* cuprindea diferite anecdote sau întâmplări hazli. O rubrică cu caracter publicitar era *Reclame*.

„La revistă au colaborat cunoscuți scriitori și folcloriști: Ion Pop-Reteganul, I. Russu-Șirianu, Theodor D. Speranția, Dumitru Marinescu-Marion, Nicolae T. Orășanu, Iuliu Traian Mera și alții. Mai apar, de asemenea, articole de conduită morală, sfaturi economice și recenzii ale unor lucrări beletristice românești sau străine (Cehov, Turgheniev, etc).

În textele sale umoristice N. Stejărel era neiertător. Versuri ca acestea:

Opinca e talpa țării
Pe care calcă mișeii
Să-ntărim deci opinca,
Să-i aurim nojița,
Gurguiul să-l potcovim
Ca să putem să lovim
În capul ciocoilor
Și-n a lipitorilor
Jos cu hoții și tâlharii
Care ne fură greițarii, [crițari – monedă austro-ungară, n.n.]
Ca să trăiască domnește
Iar noi muncind sărăcește.

(în „Cucu”, nr. 12, 1906)

nu lipsesc din revistă și exprimă clar sentimentele și atitudinea lui N. Stejărel în problemele sociale și materiale” (Homescu, Radu, *Învățătorul, compozitorul și publicistul arădean Nicolae Ștefu (Nicu Stejărel)*, în „Ziridava”, nr. III–IV, Arad, 1974, p. 283).

Revista va surprinde în coloanele sale și evenimente importante privind legăturile românilor arădeni cu „patria mamă,” *România*, cum ar fi participarea acestora la „Expoziția generală română”, organizată în 6–19 iunie 1906 la București, în Dealul Filaretului, la care au participat printre alții și Vasile Goldiș, Ștefan Cicio-Pop, un grup mare de învățători arădeni avându-i în frunte pe Iosif Moldovan și nelipsitul în astfel de ocazii de interes național, Nicolae Ștefu.

Din păcate moartea prematură a mentorului ei spiritual, la numai 59 de ani, face ca și revista condusă de trudnicul învățător și gazetar din Pârneava să-și înceteze apariția.

„Aici, în Arad, în mediul acela dramatic de încleștare între maghiarismul feudal dictatorial ce căuta să ne nimicească românismul solidarist ce trebuia să reziste, să supraviețuiască deocamdată și să învingă apoi; Nicolae Ștefu aduce vigoarea de luptător neînfricat, cumpănit și prezent în tot locul.

O armă nouă ia în mână: presa pentru popor. Ziarul «Tribuna Poporului» îl încadrează în pleiada sa de luptători pentru cauza națională, încă de la înființarea sa.

Ca unul dintre inițiatori, mai apoi ca redactor de seamă, Nicolae Ștefu face treabă bună. Acolo își însușește orizonturi mai largi de muncă și de luptă. El începe să vadă până departe interesele și idealurile neamului românesc și își concepe munca sub acest unghi de vedere.

În Arad devine gazetar și publicist, din Arad merge și dă concerte artistice la Români din Budapesta, de aici ia contact cu Bucureștii și își publică toate lucrările sale, dintre cari, unele gândite cu mult înainte. Din Arad colaborează și la alte publicații românești din cuprinsul Transilvaniei și nu-i exclus chiar din Patria-Mamă, luând parte la toate frământările neamului său” (Ungureanu, 1947: 53).

Nu putem să nu amintim vorbind, în conturul personalității sale, și de cel de mare dascăl al românilor arădeni, fără a-i menționa câteva din preocupările sale legate de organizarea învățătorimii de atunci, când alături de Iosif Moldovan și-a adus un important rol în cadrul „Reuniunii învățătorilor”.

Învățătorii arădeni își vor organiza o asociație profesională și culturală începând din 1878, asociație reunită în jurul publicației lor „Minte și Inimă”, care însă, din păcate, va fi dizolvată la scurt timp după înființarea sa.

⊙ CULTURAL STUDIES. NICOLAE ȘTEFU CENTENARY

Reînființată în 1891, sub conducerea profesorului Radu Ciontea de la Preparandia din Arad, ea se va intitula „Reuniunea învățătorilor” și va deveni în scurtă vreme un factor cultural-social important în viața învățătorilor români de confesiune ortodoxă.

În cadrul adunărilor sale, la care participă activ și Nicolae Ștefu, se dezbat idei pedagogice, metode și experimente didactice, probleme legate de studiul limbii române, de desfășurarea examenelor, de înființarea unor biblioteci populare în diferite localități, sub directă implicare a învățătorilor. Nicolae Ștefu devine, curând după înființare, secretarul acestei asociații profesionale.

Începând cu anul școlar 1904–1905, asociația va edita la inițiativa lui Iosif Moldovan, cunoscutul învățător și vicepreședinte al Comitetului Reuniunii, revista „Reuniunea învățătorilor români” de la școlile populare confesionale din protopresbiteratele Arad, Chișineu, Șiria, Boroșineu, Buteni, Radna și Hălmagiu.

Revista își va începe activitatea publicistică având în coloanele sale prezentarea unui raport, o dare de seamă și publicarea lucrărilor adunării a XIV-a reuniunii care se ținuse la 1 septembrie în acel an, iar pe *Nicolae Ștefu* îl găsim alături de colega sa de la Școala din Pârneava de pe strada Dorobanților – învățătoarea Maria Precupaș, semnând acele lucrări (prezidate de Iosif Moldovan și Dimitrie Popovici, acesta din urmă învățător în Cuvin, care deținea funcția de secretar general) după formula: „Aceste protocoale sau cetit și autentificat”.

Colecția revistei „Reuniunii” înregistrează numele lui Nicolae Ștefu încă în câteva asemenea prilejuri, dar nu reușește să-i câștige colaborarea cu articole. Dintre condeiele învățătoarești de frunte, ale acelei vremi, nu găsim în mod permanent decât numele lui Petru Vancu, Iosif Moldovan, Iosif Stanca sau Dimitrie Popovici, grup care se pare s-au implicat direct în viața revistei și în conducerea asociației.

Nu-l găsim pe Nicolae Ștefu prezent în permanență în paginile revistei, știindu-l în acea perioadă prea ocupat de viața publicistică și gazetărească mai largă, la ziarul „Tribuna Poporului,” la revista sa satirică „Cucu” sau colaborând la alte reviste, dar în schimb îl găsim prezent în toate adunările generale ale reuniunii, în care își imprima și impunea gândul și ritmul său alert prin acțiuni directe sau alteori doar prin atmosfera pe care o răspândea personalitatea sa notorie, polarizând energii sau prin incitarea la discuții ce stârneau interesul participanților.

„Deși nu publică mult, N. Ștefu își începe activitatea la această revistă încă de la primul număr. Problematika abordată de el vizează chestiuni de mare interes, îndeosebi cele legate de studiul limbii române în școli” (Homescu, 1974: 209).

Din anul 1908, învățătorul Ștefu se va număra printre redactorii revistei, făcând parte alături de Iosif Moldovan, Iuliu Grofșoreanu, Dimitrie Popovici, Ioan Crișan și Iosif Stanca, din comitetul de redacție și își va impune numele și în paginile „Reuniunii”, prin publicarea a mai multor intervenții „răspunsuri” ale sale, susținute în cadrul adunării generale ale învățătorilor, intervenții de o mare și competentă analiză asupra problemelor arzătoare, asupra situației și problematicii învățământului românesc din școlile confesionale.

„După patru ani (1904–1908), cât timp frânele conducerii asociației și revistei au fost numai în mâinile unui fruntaș al învățătorimii, din acea vreme, Iosif Moldovan – conducerea revistei este trecută în mâinile unui „comitet de redacție” din care făcea parte și Nicolae Ștefu; alături de primele condeie și personalități învățătoresți din acea vreme, având în frunte un coleg mai vârstnic, care avea deja un trecut glorios” (Ungureanu, 1947: 89).

O astfel de intervenție, care a stârnit un deosebit și un mare interes în rândurile învățătorilor, dar și a autorităților a fost cea legată la legile referitoare la obligativitatea învățării limbii maghiare în școlile confesionale românești, asupra căreia se revine de data aceasta propunându-se măsuri de sancționare a învățătorilor ai căror școlari, în urma unor inspecții, vor fi găsiți că nu știu „ceti și socoti corect, ungurește”.

Discursul său intitulat *Răspuns – la proiectul de lege referitor la modificarea articolelor de lege XXXVIII din 1868, XVIII din 1879 și XXVI din 1893 – pentru propunerea limbei maghiare în școlile populare cu limba de predare nemaghiară, lucrat în ministerul de culte reg. ung. la inițiativa D-lui Dr. Albert Berzeviczy*, publicat în revista „Reuniunea învățătorilor”, an I, 1904, nr.1–2, p. 96–103, va dezvălui încă odată personalitatea învățătorului gazetar Nicolae Ștefu, care știa a-și îmbrăca ideile într-un logos în care acestea sunt la ele acasă, argumentând cu regulile politicii și diplomație, știind ca nimeni altul să-și învingă prin propriile arme adversarii.

În articolul său din revistă surprindem argumentația expusă atât de logic în favoarea amendării legii ministrului maghiar, de imposibilitatea aplicării ei în școlile confesionale românești ce au o programă încărcată pentru predarea disciplinelor în limba română și unde învățătorii români își fac cu prisosință datoria fiind remarcați și apreciați de organele școlare de control ale administrației imperiale. Redăm câteva fragmente ale discursului ce subliniază și demonstrează această constatare și mai ales pentru a-i urmării claritatea și conciziunea, precum și expresivitatea sa, pe planul stilistic, ce-i evidențiază profesionalismul său gazetăresc, de priceput meșter al condeiului.

⊙ CULTURAL STUDIES. NICOLAE ȘTEFU CENTENARY

„Limba maghiară s-a introdus, ca studiu obligatoriu în școalele noastre populare, încă în anul 1879, prin art. de lege XVIII. De atunci s-a propus și se propune cu toată diligența de învățătorii noștri confesionali. Și domnii inspectori regești de școale nu odată au avut ocaziunea a se convinge, și chiar a admira pe unii din învățătorii români, pentru frumosul rezultat la care au ajuns din limba maghiară.

În privința asta, ni-e martor bun, chiar însuși Magnificul Domn Varjassy Arpád, consilier regesc și inspector regesc de școale ale comitatului Arad, carele odată a zis în raportul său că vizitând școalele de pe teritoriul orașului Arad, a aflat în general spor îmbucurător, în special în școalele populare române, jidane și în cea de fete din strada Hossinger.

Nouă, învățătorilor români din Arad ni-au spus cu ocaziunea unei cercetări, că școala cu clasele superioare, conduse de confratele Iosif Moldovan este «Kis akadémia» [Mica academie, n.n.] [...].

Cu privire la Școalele noastre confesionale române de pe teritoriul comitatului Arad, nu numai că în mare parte s-a declarat, în rapoartele sale către congregație, mulțumit cu rezultatul aflat, ci s-a simțit chiar îndemnat a distinge pe mai mulți dintre învățătorii noștri, nu numai verbal, ci și în scris, în rapoartele către congregația comitatezană, și mai pe sus de toate a scris constatările D-sale chiar în ziarele și cărțile de vizită școlare [registrele școlare de inspecții, n.n.]. Am văzut, cu ocazițiunea examenelor, multe calcule iscălite de Mag. Sa, între altele multe bune am aflat și de acestea: «Példás, rend és fegyelem méllét a legkitünőbb eredményt találarn» [Pe lângă ordine și disciplină exemplară, am aflat rezultat excepțional vezi comunele Cherechiu, Galșa, Cuvin, Soborșin etc., n.a.]. Dar nu numai că a scris calcului [aprecierea] „legkitünőbb” [elegant, distins, excepțional, n.a.] ci l-a substras [subliniat, n.n.]. Dovadă că a fost prea plăcut surprins de rezultatul învățământului arătat de învățătorii noștri. Dar nu numai cu școalele noastre a fost Dl inspector Varjassy în general mulțumit, ci mai pe sus de toate a fost și e mulțumit cu institutul nostru preparandial din Arad, pe carele apărându-l contra unor denunțatori ordinari și lași, a zis: că ar fi păcat de Dumnezeu (istentewlenség) a bănui preparandia din Arad cu neglijența față de limba maghiară.

Dacă dar, domni inspectori școlari, chemați a judeca progresul aflat în instituțiile noastre culturale, de la școala poporală până la preparandie, constată, recunosc și subscriu că unii după alții – după posibilitate ne facem datorința, ne împlinim chemarea cu toată devoțiunea și bunăvoința, încât unii ajung și la calculul de «legkitünőbb» pentru ce ni se amărăsc cu noiu pretenziuni din limba

maghiară, cari din punct de vedere pedagogic și chiar fizic, sunt absolut imposibile?!”.

Pornind de la această premiză că în școlile confesionale românești învățătorii își fac pe deplin datoria, reușind să obțină rezultate excepționale, constatate de autoritățile superioare ale învățământului maghiar, iar limba maghiară nu este deloc neglijată ca obiect de învățământ, Nicolae Ștefu demonstrează și prin alte argumente absurditatea noilor prevederi ce stipulau a exclude pe învățătorii eminenți, a căror elevi nu posedau, după noile cerințe, cunoașterea foarte bine a acestei limbi, încât să-și „exprime gândurile sale referitoare la toate relațiile vieții, ungurește liber și curat, adecă să vorbească perfect ungurește și să scrie corect «helyeseu irni» este absolută imposibilitate”.

În sprijinul acestei cerințe, imposibil de realizat în școlile „de limbă de propunere nemaghiară”, el aduce două argumente logice din punct de vedere pedagogic și anume dacă s-ar preda numai în limba maghiară, lăsând la o parte celălalte discipline prevăzute de programă, nu toți elevii ar ajunge să realizeze această cerință, dovadă faptul că nici în școlile gimnaziale maghiare unde sunt un număr mare de învățători și profesori nu se obțin rezultatele dorite, atunci cum s-ar obține acest lucru în școlile confesionale românești unde un singur învățător predă la șase clase?

Mai aduce, ca argument, afirmațiile rectorului Universității din Cluj ce este nemulțumit de faptul că mulți dintre studenții săi, maghiari, nu știu să scrie ortografic și să-și exprime „în stil neaoș maghiar, nici cele mai primitive lucruri”.

Atunci, se întreabă și își întreabă confrății săi învățători, în adunarea generală, cum să reușească un biet învățător român această cerință stipulată în noua lege?

În concluzie, el cere „Veneratului Consistoriu diecezan”, în numele învățătorilor de la școlile românești confesionale să înainteze guvernului o moțiune prin care să se ceară modificarea legii, ce prevede cerințe imposibil de realizat cu toată bunăvoința celor implicați în școlile „nemaghiare”.

Nu este împotriva învățării limbii maghiare în școlile românești, deoarece ea este limbă oficială în stat și este normal ca toți locuitorii trebuie să se înțeleagă între ei, dar până la absurditatea cerută ca școlarii români să cunoască limba maghiară mai bine ca studenții de origine maghiară este un lucru imposibil și așa ceva niciun învățător confesional nu poate realiza. Finalul discursului său avea un ton energic, hotărât, arătând că promulgând legea, toți învățătorii români pot fi dați afară din învățământ și sigur se preferă, chiar de ei, acest lucru, decât să se

⊙ CULTURAL STUDIES. NICOLAE ȘTEFU CENTENARY

accepte absurditatea legii: „Să ne dea pe baza legii la stradă cu familie cu tot”.

Tonul discursului său, publicat în revistă, este retoric și incitant, reușind astfel să-și capteze auditoriu și să-și atingă scopul propus, stârnind nemulțumirea, indignarea și revolta confrăților săi, față de noul articol al legii învățământului, propus de guvernanți.

Și în acest articol, ca și în multe altele, publicate în gazetele vremii, Nicolae Ștefu va căuta să sensibilizeze opinia publică românească de nenumăratele abuzuri îndreptate de guvernanții maghiari asupra neamului său, aflat sub stăpânirea străină, mai ales a acelor măsuri represive, îndreptate, cu precădere, asupra ființei naționale a românilor transilvăneni.

Prin întreaga sa activitate, atât cea gazetărească, cât și cea pusă în slujba învățământului confesional românesc, precum și prin activitățile sale de emancipare culturală, unde se va dovedi un animator de neegalat, Nicolae Ștefu a rămas pentru toți cei din generația sa și a celorlalte care au urmat, o personalitate modelatoare și de referință, un adevărat model uman, purtător de valori cultural – educative, dar mai ales naționale.